

Pasi Sorjonen

14.10.2019

Dnro 001/81/2019

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 15.10.2019 klo 12.00

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020-2023

Julkisen talouden suunnitelma nojaa valtiovarainministeriön ennusteeseen. Se maalaa Suomen talouskehityksestä realistisen kuvan, jonka kaikki taloutta ennustavat tahot jakavat tärkeimmiltä osilta ainakin parin lähivuoden osalta ja normaalin ennusteisiin liittyvän vaihteluvälin puitteissa.

Suunnitelma on jälleen kirjoitettu kiitettävän hyvin. Lukijaa ilahduttaa mittava liiteosa, jossa avataan tarkasti ennusteen pieniä yksityiskohtia, joita suunnitelman arvioimisessa tarvitaan.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 1,5 prosenttia ja sen jälkeen prosentin tai vajaan prosentin vauhtia. Kasvun ajatellaan hidastuvan ennustejakson loppuvuosina kohti potentiaaliaan. Tällä tavoin arviot jakson loppuvuosille pitääkin tehdä, koska niistä ei oikeasti tiedetä tässä vaiheessa juuri mitään. Sekä ennusteen perusuran alkuun että sen loppuun liittyy kuitenkin melko tavalla riskejä.

Joko kotimainen kysyntä ja työmarkkinat hyittyvät?

Kuluvan vuoden osalta 1,5 prosentin kasvuennuste tuntuu jonkin verran optimistiselta. Sen toteutuminen edellyttää nykytiedon valossa 2 prosentin kasvuvauhtia vuoden jälkipuoliskolle (kun alkupuolisko mentiin yhden prosentin vauhdissa).

Suomen taloudessa näkyy useita huolestuttavia seikkoja. Kotimaisen kysynnän kasvu on pääasiassa ollut julkisen kysynnän varassa. Sen sijaan yksityisen kysynnän nousu on hiipunut. Yksityisen kulutuksen arvioidaan kasvavan kuluvana vuonna runsaat 1½ prosenttia hyvän tulokehityksen myötä. Kulutuksen kasvu on kuitenkin ollut likimain pysähtyneenä jo pidemmän aikaa. Sen vuoksi yltäminen ennusteeseen näyttää lähes mahdottomalta tänä vuonna. Lähivuosien osalta samanlaista ”epäsuhtaa” ei kuitenkaan näyttäisi olevan. Ennustettu investointien nousun pysähtyminen ja kääntyminen pieneksi laskuksi vaikuttaa uskottavalta.

Työllisyysasteen nousu on pysähtynyt, työvoima ja työllisten määrä eivät kasva ja työttömien määrä ei alene. T&K-investointien vähäisyys yhdistettynä siihen, että korkeasti koulutettujen työttömyys ei enää alene (ja eräillä aloilla jo kohoaa), on huono ennusmerkki.

Työmarkkinat tarvitsevat uutta potkua. Työllisyysasteen nostamiseksi edes 73 prosentin yläpuolelle, mahdollisimman moni työvoiman ulkopuolella oleva pitäisi saada innostumaan työllistymisestä. Jos työvoima ei kasva, työllisyyden paraneminen on vaikeampaa, koska se edellyttää yhtä suurta työttömien määrän vähenemistä.

Kansainväliset riskit ovat koholla

Kansainvälisen talouden riskit ovat koholla ja niiden olemassaolo tunnistetaan julkisen talouden suunnitelmassa. Suomen kannalta oleellisia ovat vallitseva kauppasota, keskeneräinen ja muotoutumaton Brexit sekä Saksan ja Ruotsin talousnousun hiipuminen. Näiden ohella ei pidä unohtaa Yhdysvaltain jo ennätykselliset 10 vuotta jatkunutta talousnousua. Keskeinen kysymys on, kuinka pitkään ennätykset rikkonut nousu voi vielä jatkua, miten jyrkästi se aikanaan taittuu ja kuinka voimakkaasti Yhdysvaltain talouden jäähtyminen näkyy Euroopassa ja Suomessa?

Valtiontalous 15 vuotta alijäämäinen

”Hallituksen tavoitteena on, että normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023 ja julkisen velan suhde BKT:hen alenee.”

Julkisen talouden alijäämäluvut ovat helposti harhaanjohtavia ja siksi vaarallisia. Ylijäämää kertyy nimittäin vain työeläkerahastoissa ja muissa sosiaaliturvarahastoissa. Niiden ylijäämää ei kuitenkaan voi käyttää valtion ja kuntien alijäämien paikkaamiseen. Onneksi.

Julkisen sektorin velkaantumistahdin määrittää pääasiassa valtiontalouden ja jossain määrin kuntatalouden rahoitusaliijäämä. Valtio ja kunnat ovat olleet yhtäjaksoisesti alijäämäisiä vuodesta 2009 lähtien. Viimeisten tietojen mukaan niiden yhteenlaskettu alijäämä on vuositasolla noin 6 miljardin euron luokkaa.

Julkiselle sektorille asetettujen *tavoitteiden* mukaan sekä valtiontalouden että paikallishallinnon alijäämän pitäisi olla vuonna 2023 tavanomaisen talouskehityksen oloissa puoli prosenttia suhteessa BKT:n arvoon ja yhteensä siis enintään yksi prosentti.

Julkisen talouden suunnitelman ja *ennusteen* mukaan valtio ja kunnat pysyvät alijäämäisinä koko ennustehorisontin ajan (siis vuodet 2019, 2020, 2021, 2022 ja 2023). Niiden yhteenlasketun alijäämän odotetaan olevan joka vuosi noin 2 prosenttia suhteessa BKT:n arvoon. Julkinen velka kasvaa siten absoluuttisesti joka vuosi. Velka suhteessa BKT:n

arvoon vakautuu ensin vajaaseen 59 prosenttiin, mutta kohoaa 60 prosentin yläpuolelle jo vuonna 2022.

Suomi elää paraikaa talouden noususuhdannetta ja perusennuste (ei riskiskenaario) odottaa valtiontalouden pysyvän alijäämäisenä vielä 4-5 vuotta. Alijäämän kausi venyy 15 vuoden mittaiseksi, vaikka riskien ei odoteta kaatuvan syliin. Olemme selvästi kaukana ideaalitalanteesta, jossa valtiontalous on rahoitusasemaltaan ylijäämäinen, ja on mahdollista rakentaa julkiseen talouteen puskureita ja pelivaraa heikompien aikojen varalle, jotka saattavat koittaa jo seuraavan viiden vuoden aikana.

Demografia haastaa

Syntyvyys on alentunut jyrkästi, nuoremmat ikäluokat kutistuvat ja työikäinen väestö supistuu. Työpanoksen väheneminen uhkaa jarruttaa talouskasvua, joka on viime kädessä ainoa kestävä tapa rahoittaa kasvavat julkiset menot, joita väestön ikääntyminen paisuttaa.

Tämä korostaa työllisyyden parantamisen tärkeyttä. Mitä ylemmäksi se saadaan, sitä pienempi kasvujarru työpanoksen tulevasta vähenemisestä syntyy. Mahdollisimman monen työikäisen pitäisikin olla töissä. Menolisäyksiä, etenkin pysyviä, kannattaa harkita kasvun ja työllisyyden näkökulmasta. Pitää arvioida, vahvistavatko ne työllisyyttä ja talouskasvua.

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti